

Lp. minister Kristina Kallas
Haridus- ja Teadusministeerium

hm@hm.ee

22.10.2026 nr 1-11/173

Teadmiseks:

kultuurikomisjon@riigikogu.ee

margit.sutrop@riigikogu.ee

liina.kersna@riigikogu.ee

Järelepärimine

Eesti Kunstimuuseum pöördub Haridus- ja Teadusministeeriumi poole seoses kavandatava muudatusega, mille kohaselt suunatakse alates 2028. aastast Kultuuriministeeriumi valdkondliku teadus- ja arendustegevuse vahendid Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvesse ning nende kasutamine hakkab toimuma strateegiliste uuringute programmi kaudu. Eesti Kunstimuuseumi hinnangul ei arvesta kavandatavad rahastamistingimused piisavalt muuseumide teadustegevuse eripäraga. Kuigi Eesti Kunstimuuseum ei ole evalveeritud teadusasutus, on meile, nagu mitmetele teistele Eesti pärandiasutustele, riigi poolt pandud kohustus teadustööks. Teadusrahastuse üleviimine Kultuuriministeeriumi haldusalast võib seada ohtu Eesti muuseumide teadustöö: kunstimuuseumi puhul kunsti ja kunstiajaloo uurimise ja mõtestamise järjepidevuse ning viimastel aastatel arendatud teadusvõimekuse.

Eesti Kunstimuuseum on Eesti juhtiv kunstimuuseum ning üks olulisemaid kunsti ja visuaalkultuuri uurimiskeskusi, mille teadustegevus hõlmab kunstipärandit keskajast tänapäevani.

Eesti Kunstimuuseumis töötab kaheksa doktorikraadiga ja neli doktoriõppes õppivat töötajat. Muuseumil on keskne roll Eesti kunstimõtte ja pärandi uurimissuundade kujundamisel, rahvusvahelise teaduskoostöö algatamisel ning teadustulemuste avalikkuseni viimisel.

Märkimisväärne osa valdkonna olulistest teaduslikest käsitlustest ja rahvusvahelistest koostööprojektidest on sündinud Eesti Kunstimuuseumi eestvedamisel või koostöös teiste uurijatega. Muuseumi eriliseks tugevuseks on kunstikogud, näitused kui uurimistöö vorm, materjalitehnilised uuringud ja loovuuringud. Need on tänapäeva kunstiteaduse olulised meetodid ning annavad muuseumile teaduskõrgkoolide kõrval unikaalse positsiooni.

Eesti Kunstimuuseumi senine kogemus kinnitab, et suhteliselt piiratud rahastusega on võimalik süsteemselt arendada mitmekesist, muuseumi eripärast lähtuvat teadustegevust ja tugevdada institutsiooni teadusvõimekust. Kuna Kultuuriministeeriumi teadustoetuse programmi rahastus on seni toetanud ka teiste suuremate muuseumide teadusarendust, siis kavandatud rahastamistingimuste muutus nõrgendab laiemalt Eesti mäluasutuste teadusvõimekust.

Põhimõtteline muudatus puudutab ka teadustöö sisu ja prioriteetide määramist. Kui seni on uurimisteemade valikul olnud keskne roll valdkonna teadlastel ja mäluasutustel, siis kavandatavas süsteemis lähtutakse eelkõige ministeeriumide sõnastatud strateegilistest

uurimisvajadustest. See võib piirata võimalusi algetada Eesti kultuuri, ajaloo ja ühiskondliku mälu seisukohalt olulisi uurimisprojekte, mille vajadus tuleneb valdkonna teaduslikust arengust. Seetõttu on oluline tagada, et rahastamiskorra muutmisega ei kaoks senine riiklik tugi sellistele humanitaarteaduslikele uuringutele.

Strateegiliste uuringute programmi tingimused erinevad senisest rahastamiskorraldusest põhimõtteliselt. Taotlejate ringi piiramine evalveeritud teadusasutustega, pikaajaliste uurimissuundade toetamiseks kehtestatud projektimahud ning projektide kahe- kuni nelja-aastane kestus ei arvesta piisavalt muuseumide teadustöö korralduse ja vajadustega. Uus süsteem võib koondada vahendid üksikutele suuremahulistele projektidele ning vähendada võimalusi toetada mitut olulist uurimissuunda. Seega võib kavandatav rahastamiskord toimida vastuolus programmi ühe keskse eesmärgiga: teadusvõimekuse arendamise ja pikaajalise rahastuskindluse suurendamise asemel võib see ohustada väljakujunenud uurimissuundade jätkumist.

Muuseumide teadustegevus on tihedalt seotud kogude uurimise, konserveerimise ja näitustegevusega. Uurimuslikud näitused ja teaduskataloogid on iseseisva teadusliku väärtusega väljundid, mis põhinevad uutel uurimistulemustel ning vahendavad neid nii erialasele kui ka laiemale publikule. Neid sisulisi ja korralduslikke eripärasid tuleb arvestada ka uues rahastamismudelil.

Eeltoodust lähtudes palub Eesti Kunstimuuseum Haridus- ja Teadusministeeriumilt selgitust järgmistes küsimustes:

1. Kas enne põhimõttelise otsuse tegemist on analüüsitud Eesti muuseumide teadustöö tähtsust ja tulemuslikkust?
2. Millised on kavandatava muudatuse sisulised põhjendused?
3. Kuidas tagatakse uues rahastamiskorras, et teadlased ja mäluasutused saavad ka edaspidi algetada Eesti kultuuri, ajaloo ja ühiskondliku mälu seisukohalt olulisi uurimisprojekte, mis ei lähtu otseselt ministeeriumide määratletud strateegilistest uurimisvajadustest?
4. Kas muuseumid, mis ei ole evalveeritud teadusasutused, kvalifitseeruvad uue programmi rahastusele? Kui mitte, siis kuidas välditakse olulise osa kultuurivaldkonna teadusvõimekuse kõrvalejäämist?
5. Millised võimalused on alates 2028. aastast ette nähtud teadustöö kohustusega muuseumide järjepidevaks rahastamiseks, sealhulgas Eesti Kunstimuuseumis rakendatud institutsionaalse mudeli jätkamiseks, mis hõlmab mitut iseseisvat uurimissuunda ja nende projekte?
6. Kas programmi tingimustes on võimalik ette näha kultuurivaldkonna eripära arvestav rahastamisvõimalus, sealhulgas väiksema eelarvega uurimisprojektide toetamine?
7. Kuidas arvestatakse programmi rakendamisel muuseumide kogudepõhise teadustöö ning uurimuslike näituste ja teaduskataloogide kui teaduslike väljunditega?

Eesti Kunstimuuseum teeb ettepaneku täiendada kavandatavat rahastamiskorda enne selle rakendamist, nähes ette kultuuriasutuste teadustegevuse eripära arvestava võimaluse toetada nii pikaajalisi uurimissuundi kui ka nende raames elluviidavaid väiksema mahuga teadusprojekte. Peame vajalikuks kaasata lahenduse väljatöötamisse teadustöö kohustusega muuseumide esindajad.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Sirje Helme, PhD
Juhatuse liige